

KAROLINA GRODZISKA
Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie

40. ROCZNICA WYSTAWY *NAJWYBITNIEJSI GRAFICY SZKOŁY RUBENSA*

17 grudnia 1984 r. dokonano otwarcia drugiej własnej wystawy rycin, zorganizowanej przez Dział Zbiorów Graficznych Biblioteki PAN w Krakowie w uzyskanych rok wcześniej nowych pomieszczeniach Działu na drugim piętrze gmachu ówczesnej Polskiej Akademii Nauk. Przetarcie szlaków nastąpiło rok wcześniej, gdy pod koniec listopada 1983 r. udostępniono krakowianom możliwość oglądania arcydzieł Albrechta Dürera, w tym sławnych cykli drzeworytniczych: *Apokalipsa* (1498), *Wielka Pasja* (1496–1498) i *Życie Marii* (1500–1511) oraz 20 rycin luźnych, a wśród nich znakomitych miedziorytów, jak: *Rycerz*, *Śmierć i Diabeł*, *Św. Hieronim w celi*, *Melancholia* i *Erazm z Rotterdamu*¹.

Rok później w tychże pomieszczeniach, w salach 214 i 215 na drugim piętrze gmachu Akademii, przy użyciu tego samego sprzętu wystawienniczego wypożyczonego z Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu, otwarto wystawę zatytułowaną *Najwybitniejsi graficy szkoły Rubensa*.

Przedstawiono na niej 33 ryciny autorstwa uczniów i naśladowców Rubensa. Wystawę otwierał portret Rubensa wykonany przez Paula Pontiusa według autoportretu mistrza obecnie znajdującego się na zamku w Windsorze; następnie pokazano siedem miedziorytów Lucasa Vorstermana (1595–1675), dwie akwaforty Pietera Soutmana (ok. 1580–1637), sześć kolejnych miedziorytów Paula Pontiusa (1603–1658), cztery miedzioryty Boetiusa Adamsa Bolswerta (ok. 1580–1633), osiem miedziorytów jego młodszego brata Schelte Adamsa Bolswerta (1586–1659) i pięć drzeworytów Christoffela Jeghera (1592 – ok. 1653). Wiele grafik było wzorowanych na dziełach Rubensa, które dziś już albo nie istnieją, albo są przechowywane w najróżniejszych muzeach i prywatnych kolekcjach świata, od Paryża, Rouen, Antwerpii, Brukseli, Monachium, Augsburga, Berlina, Kopenhagi, Mediolanu, Madrytu, Wiednia, poprzez Moskwę, po Nowy Jork i Chicago.

Jak pisała Maria Macharska, ryciny, „które wyszły z pracowni Rubensa, stały się źródłem inspiracji zarówno w zakresie nowych rozwiązań technicznych, jak i formalno-stylistycznych. Sława, dostatek i pozycja, jakie osiągnął artysta

¹ K. Grodziska, *Rocznica wystawy arcydzieł Albrechta Dürera z przełomu 1983/1984 r.*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, R. 68: 2023, s. 283–289.

za życia, były wynikiem nie tylko jego licznych prac malarskich, ale i ich reprodukcji w grafice. Dzieła Rubensa stały się źródłem inspiracji i wzorem dla artystów nie tylko w okresie baroku. Także w wieku XVIII i XIX podziwiano je i naśladowano, wspomnieć można choćby postaci tej miary co Antoine Watteau i Eugène Delacroix².

Powyższe zdania pochodzą ze wstępu do katalogu wystawy, należy bowiem podkreślić, że ekspozycji towarzyszył katalog powielony w 50 egzemplarzach, mający w założeniu charakter popularny, pomyślany jako przewodnik ułatwiający zwiedzanie. Pięciostronicowy wstęp napisała dr Maria Macharska, pozostałe siedem stron zajmują noty o autorach i wykaz udostępnionych rycin, opracowany przez Macieja Bobra.

Całość wystawy przygotował zespół pracowników Działu Zbiorów Graficznych Biblioteki: Maria Macharska, Maciej Bóbr, Karolina Grodziska, Krzysztof Krużel i Zofia Łepkowska, a nad czystością pomieszczeń czuwała Janina Krzywdzińska, co miało znaczenie, gdyż wystawa była czynna od 17 grudnia 1984 r. do 28 lutego 1985 r., zatem w okresie zimowym. Można ją było zwiedzać, podobnie jak wystawę Dürera, w dni pracy, w godzinach od 10 do 13. Jednak frekwencja na niej była znacznie mniejsza; w księdze odwiedzających zapisało się 268 osób. W dniu otwarcia byli to przede wszystkim pracownicy Biblioteki, z dyrektorem Krystyną Stachowską na czele, która zastąpiła zmarłego 7 maja 1984 r. dyrektora Zbigniewa Jabłońskiego.

W księdze odwiedzin napotykamy takie nazwiska (wymieniam w porządku alfabetycznym): Jolanta Apryasz, Katarzyna Bałus, Piotr Boroń, Franciszek Bunsch, Bogna Dziechciaruk, Beata Frey, Stanisław Grodziski, Helena Kicianka, Henryk Kotarski, Aleksander Krawczuk, Anna Król, Maciej Miežian, Piotr Mucharski, Barbara Ochmańska-Jodłowska, Kazimierz Olszański, Krzysztof Ożóg, Jan Ostrowski, Zenon Piech, Maria Potocka, Stanisław Primus, Maria Rożkowska, Andrzej Siwek, Henryk Szarski, Marcin Szyma, Małgorzata Święch, Elżbieta Wężyk, Anna Wiekłuk, Jerzy Zmudziński.

Odnutowano także kilka grup. Wystawę odwiedzili: studenci Akademii Sztuk Pięknych z prof. Janiną Lazar, studenci historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie z prof. Henrykiem Kotarskim, uczniowie klasy VIIIc Szkoły Podstawowej nr 113 w Krakowie, uczniowie Liceum Sztuk Plastycznych w Krakowie, studenci seminarium estetyki Instytutu Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego, grupa z Uniwersytetu Śląskiego.

W komentarzach, dużo mniej licznych niż do poprzedniej wystawy, nie brakowało pochwał i miłych słów: „Bardzo ciekawa wystawa, godna większej reklamy”³; „Bardzo interesująca wystawa, wspaniałe grafiki, dobra informacja. Można dowiedzieć się o zupełnie nieznanych zbiorach grafiki unikalnej.

² Powielany katalog wystawy, o objętości 12 stron maszynopisu, egzemplarz przechowywany w Gabinecie Rycin, s. 5. Wstęp M. Macharska, wykaz rycin M. Bóbr.

³ Kronika – księga odwiedzin, k. 57v.

Serdecznie dziękuję twórcom wystawy”⁴; „Wielka szkoda, że Gabinet Rycin tak rzadko udostępnia publiczności swą sztukę”⁵; „Dziękuję za wspaniałą grafikę”⁶. Wiele dobrych słów padło pod adresem oprowadzającego po wystawie Macieja Bobra: „Z podziękowaniem dla Maciusia” (Małgorzata Ulatowska)⁷; „Podziwiamy zaangażowanie i erudycję Pana mgr Macieja Bobra” (prof. Henryk Kotarski)⁸; „Serdecznie dziękujemy Panu Maciejowi Bobrowi za interesujący wykład i oprowadzanie po wystawie” (uczestnicy seminarium z estetyki Instytutu Filozofii UJ)⁹; „Wystawa, acz sama w sobie bardzo interesująca, przecież niemal ożyła dzięki komentarzom pana Macieja Bobra” (Piotr Boroń)¹⁰.

Ciekawe, że temat szkoły Rubensa nie przyciągnął w Krakowie większej liczby zwiedzających. Warto jednak przypomnieć, że niedługo wcześniej, bo w 1977 r. (luty–kwiecień), w związku z 400-leciem urodzin artysty, w Muzeum Sztuki w Łodzi zorganizowano wystawę: *Dziela Rubensa w grafice niderlandzkiej XVII wieku*, opartą wyłącznie na zbiorach Biblioteki (277 rycin). Towarzyszył jej obszerny katalog autorstwa Anny Treiderowej i Eleonory Fejklowej, ówczesnych pracownic Działu Zbiorów Graficznych¹¹. Ekspozycja cieszyła się dużą frekwencją i zainteresowaniem prasy, radia i telewizji. Następnie, od czerwca do sierpnia, wystawa w całości pokazywana była w Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Po jej zamknięciu, od września do października 1977 r. w Muzeum Narodowym we Wrocławiu pokazano wystawę *Obrazy Rubensa w grafice artystów europejskich XVII–XVIII wieku*, na którą również wypożyczono część rycin z naszych zbiorów. Niewykluczone więc, że słaba frekwencja skromnej wystawy zorganizowanej przez Bibliotekę w grudniu 1984 r. na drugim piętrze gmachu przy ulicy Sławkowskiej wynikała po części z nasycenia tematem.

⁴ *Ibidem*, k. 58.

⁵ *Ibidem*, k. 62.

⁶ *Ibidem*, k. 61v.

⁷ *Ibidem*, k. 58v.

⁸ *Ibidem*, k. 59v.

⁹ *Ibidem*, k. 61.

¹⁰ *Ibidem*, k. 64.

¹¹ *Dziela Rubensa w grafice niderlandzkiej XVII wieku. Ze Zbiorów Graficznych Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie*, oprac. A. Treiderowa, E. Fejklowa, Muzeum Sztuki w Łodzi, Łódź 1976.